

Motion till riksdagen 2005/06:Ju529

av **Johan Pehrson m.fl. (fp)**

Nystart för kriminalvården

Motionen delad mellan flera utskott

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	2
Möt utmaningarna inom svensk kriminalvård.....	5
Bryt brottsspiralen – krav på en kriminalvård med innehåll	6
Professionell behandling	6
Drivkrafter för skötsamhet	7
Studier och arbete.....	8
Kvinnliga interners behov	8
Föräldrar och barn	9
Kriminalvården – en narkotikafri zon	9
Garanterade säkerheten.....	11
Satsa på personalen inom kriminalvården.....	14
Uppvärdera lekmanövervakarens roll.....	15
Vägen ut.....	15
Tre hinder.....	16
Bättre frigivningsförberedelser.....	16
Tidsbestäm livstidsstraffet från början	17
Respektera brottsoffers rättigheter	17
Fortsatt behov av ökad platstillgång.....	18
Psykiskt sjuka kriminalvårdsklienter.....	19
Gör verklighet av Psykansvarskommitténs förslag	19
Förbjud mobiltelefoner på rättspsykiatriska kliniker.....	20
Effektivare EU-regler.....	20
Europeisk fängelsekonvention	20

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje intagen skall ha en egen handlingsplan samt att måloppfyllelse i planen bör ligga till grund för beslut om olika förmåner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att garantera beprövade och utvärderade behandlingsinsatser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att behandlingsinsatserna för särskilda grupper måste stärkas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det krävs mer forskning gällande behandlingsmetoder inom kriminalvården.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att satsa på specialkompetens och fler psykologer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om drivkrafter för skötsamhet och ett förmånssystem.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om belöningar för gott uppförande.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studier och yrkesutbildning med lärlingsplatser.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbete och sysselsättningsplikt samt att endast deltagande i organiserad verksamhet skall leda till utbetalning av kontanter.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda, ökade insatser för kvinnliga interner.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns möjligheter att skapa och upprätthålla ett gott förhållande till föräldrar som är intagna.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalvården skall vara en narkotikafri zon.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fler behandlings- och motivationsplatser på anstalterna.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta fler narkotikateam vid häktena som direkt kan erbjuda bl.a. rådgivning och kortare påverkansprogram.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fler narkotikahundar och samordnade, särskilda slumpvisa tillslag.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en intagen som visat sig ha använt narkotika endast bör få träffa besökare med restriktioner, t.ex. bakom glasruta.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en vägran att drogtesta sig skall ge samma disciplinpåföljd som ett positivt testresultat.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att konstaterat, uppsåtligt bruk av narkotika på anstalt alltid skall polisanmälas.

Fel! Okänt namn på

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa insatserna inom kriminalvården för att motverka och splittra kriminella fängelsegång.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett nationellt underrättelsecenter och att kriminalvården skall ingå i detta.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ökat sekretesskydd för personalen inom kriminalvården.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad kontroll av personalen för att motverka bl.a. korruption.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ytterligare skärpt inpasseringskontroll.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett totalförbud mot mobiltelefoner på anstalterna, även för personalen.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra skalskyddet med nät.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalisera rymningar.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att satsa på kriminalvårdens personal och uppvärdera lekmanövervakarens roll.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en socialsekreterartjänst bör knytas till varje anstalt.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll i slutet av verkställigheten för långtidsdömda.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad kontroll genom elektronisk övervakning av intagna vid t.ex. permissioner.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om systematisk uppföljning och utvärdering av utslussningsåtgärderna.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tidsbestämma livstidsstraffet.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att respektera brottsoffers rättigheter och att kriminalvården måste bli bättre på att informera brottsoffer om förflyttningar.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en målsättning med en 90-procentig beläggning och ett fortsatt behov av ökad platstillgång.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade behandlingsinsatser och uppföljning efter anstaltsvistelsen gällande psykiskt störda interner.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta fler särskilda psykiatriska moduler i hela landet.

Fel! Okänt namn på

37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att göra verklighet av Psykansvarskommitténs betänkande.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att förbjuda mobiltelefoner och användande av Internet vid rättspsykiatriska kliniker.¹
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i EU bör arbeta för effektivare regler gällande överföring av dömda personer med utvisningsdom till hemlandet.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för en ny, modern europeisk fängelsekonvention.

¹Yrkande 38 hänvisat till SoU.

Möt utmaningarna inom svensk kriminalvård

Kriminalvården har under elva års socialdemokratiskt styre stadigt gått mot det misslyckande som inte ens regeringen längre har kunnat maskera. Inte minst de många rymningarna under förra året har satt en tydlig strålkastare på en rad utmaningar inom svensk kriminalvård som bristande säkerhet och överbeläggning. Men det finns också grundläggande brister i uppfyllandet av själva huvuduppgiften för kriminalvården: att minska återfall i brott för dem som en gång tagits in på anstalt. Dåliga behandlings- och sysselsättningsmöjligheter, narkotikamissbruk inom anstalterna och knappa förberedelser inför livet utanför anstalten gör det svårt att bryta ett kriminellt livsmönster. Statskontorets rapport "Effektivitetsgranskning av kriminalvården" (2003:20) visade att kriminalvården inte ens hade satt upp några operativa mål för att minska återfall. Det finns heller ingen total återfallsstatistik för samtliga år. Vetskapen om att 40 procent återfaller i brott inom tre år säger oss bara en del. Men det säger oss definitivt att vi får fler brottsoffer och ökade kostnader, både i form av mänskligt lidande och rent samhällsekonomiskt.

Kriminalvården står dessutom inför ännu större utmaningar än tidigare. Det handlar om ett ökat antal intagna med personlighetsstörningar, fler livstidsdömda och allvarliga problem med gängbildningar som ofta utgörs av tungt belastade långtidsdömda. För att möta dessa problem behöver svensk kriminalvård en injektion med stark vilja till förändring, tydligt ledarskap från högsta politiska håll samt reella ekonomiska resurser. Folkpartiet liberalerna vill stärka kriminalvårdens roll som vändpunkt – inte ändpunkt – för fängelsedömda personer. Tiden i anstalt måste användas på bästa sätt till behandling, att bryta ett missbruk samt möjligheter till studier och arbete. Insatserna för psykiskt sjuka och intagna med neuropsykiatriska funktionshinder som exempelvis DAMP och AD/HD, behöver stärkas avsevärt.

Förberedelserna inför frigivningen och en framtid utanför anstalten utan brottslighet, måste förbättras. Säkerheten på anstalterna måste prioriteras. Utan en säker och trygg anstaltsmiljö minskar också chanserna till behandling och arbete under anstaltsvistelsen. Medborgarna har även rätt att förvänta sig att dömda personer inte kan fortsätta begå brott eller utgöra ett hot under tiden de vistas i anstalt.

Trasiga människor som begått brott kanske inte kan "lagas" helt under en kortare tid på anstalt, men deras möjligheter till ett liv utan kriminalitet och missbruk måste öka. Grovt kriminella återfallsförbrytare kanske inte kan "omvändas" helt ens under en längre tid på anstalt, men tiden i anstalten måste användas på bästa sätt – både för deras egen skull och för samhällets.

De borgerliga partierna inom Allians för Sverige är också överens om en mängd åtgärder för att stärka kriminalvården. I rapporten "Kriminalvården; vändpunkt – inte ändpunkt" (våren 2005) klargörs att en av huvuduppgifterna för kriminalvården är att förbereda och motivera intagna för en framtid utan kriminalitet. Kriminalvård skall inte vara en synonym för förvaring. Några av de gemensamma förslagen handlar om att samtliga intagna skall ha en individuell handlingsplan, ökad självförvaltning skall eftersträvas, utreda möjligheterna för en basutbildning i kriminalvård, fler entreprenörer inom kriminal-

Fel! Okänt namn på

vården gällande områden som inte innebär myndighetsutövning, att införa ett säkerhetsnät över vissa anstaltsområden samt att förbättra frigivningsförberedelserna bl.a. genom en socialsekreterartjänst på anstalterna.

Bryt brottsspiralen – krav på en kriminalvård med innehåll

Kriminalvården har tre huvuduppgifter: 1) att minska återfall, 2) att skydda allmänheten från farliga brottslingar samt 3) att vara avskräckande för potentiella förbrytare. För att kunna uppfylla det första målet, att minska återfall i brott, måste tiden i anstalt utnyttjas väl för behandling, sysselsättning och utbildning. Men när 40 procent av kriminalvårdens klienter återfaller inom tre år till en ny kriminalvårdsåtgärd, är vi långt ifrån en acceptabel nivå när det gäller målet att minska återfall i brott.

Att samma personer gång på gång hamnar inom kriminalvården och fastnar i en spiral av brott och missbruk, innebär ett klart misslyckande för kriminalvården men också för andra berörda myndigheter som exempelvis socialtjänsten. Kvaliteten på kriminalvårdens innehåll måste förbättras rejält, vi måste komma bort från dagens situation där tiden i anstalt mest innebär förvaring.

Folkpartiet liberalerna vill också betona att det i grunden handlar om att stoppa nyrekryteringen till kriminaliteten. Vi måste se verkligheten som den är och hindra att fler ungdomar förstör sina egna och andras liv. Nu har det gått elva år av socialdemokratisk missriktad ”snällism” mot ungdomsbrottsligheten. I Folkpartiet liberalernas partimotion ”Bekämpa ungdomsbrottsligheten” (2005/06) och i vårt rättspolitiska program ”Ökad trygghet mot brott” (antaget vid landsmötet augusti 2005), kräver vi betydligt starkare insatser, inte minst när det gäller brottsförebyggande åtgärder. Vi måste förhindra att brottsligheten får fler nya, unga medlemmar. Det är också det enda sättet att långsiktigt förhindra att antalet vuxna interner ökar.

Professionell behandling

Inom kriminalvården finns det ett stort antal personer med en trasig bakgrund och omfattande behov av professionell behandling. Kriminalvårdens personal möter varje år mellan 8 000 och 9 000 klienter som har problem med narkotika. Det finns också ett ökat antal intagna med personlighetsstörningar. Många av de intagnas hälsotillstånd är ofta mycket dåligt, såväl fysiskt som psykiskt. Kriminalvården skall således, ofta på relativt kort tid, klara av att behandla dessa personer samt att senare förbereda dem inför frigivandet. Detta ställer stora krav på resurser och kompetens men också på samarbete med andra aktörer som psykiatrin och socialtjänsten. Det ställer även krav på att kriminalvården verkligen präglas av ett individperspektiv. För all pro-

Fel! Okänt namn på

gramverksamhet och behandling skall det finnas en klar målsättning samt former för utvärdering och uppföljning.

Folkpartiet vill stärka behandlingsinsatserna inom kriminalvården:

- Varje intagen skall ha en egen handlingsplan som syftar till att han eller hon efter tiden i anstalt skall kunna leva ett liv på rätt sida om lagen. Det skall uppmärksammas att kvinnor och män kan ha olika behov samt om den intagne har barn eller inte. Om en intagen byter anstalt under påföljden skall alltid en skriftlig rapport avläggas.
- Måluppfyllelse i handlingsplanerna bör ligga till grund för beslut om olika förmåner. Exempelvis kan sådana förmåner gälla besök, permission, beslut om hur stor del av strafftiden som fullgörs i fängelse samt övergång till frivård.
- Garantera beprövade och utvärderade behandlingsinsatser. Alla som sitter i anstalt har begått ett brott och behöver arbeta med de faktorer som ledde fram till att brottet begicks. Beprövade program för att ändra ett kriminellt beteende, såsom "Cognitive Skills", "Brotts-Brytet", "One to One", bör finnas på alla anstalter.
- Behandlingsinsatserna för särskilda grupper måste stärkas. Psykiskt sjuka personer, intagna med neuropsykiatriska funktionshinder som DAMP och AD/HD, missbrukare, rattfylleridömda, sexualbrottslingar och personer dömda för våld mot kvinnor i nära relationer måste garanteras.
- Mer forskning krävs gällande behandlingsmetoder inom kriminalvården. Det är önskvärt att forskningen kan leda till praktisk tillämpning och nya metoder behöver utvärderas och prövas i samverkan med professionella forskare.
- Fler behandlings- och motivationsplatser för missbrukare behövs på anstalterna. Kriminalvården måste utöka kapaciteten för behandling av missbrukare. En drogfri intagen skall inte tvingas vara på samma avdelning som narkotikamissbrukare (se vidare nedan under avsnittet "Kriminalvården – en narkotikafri zon").
- Satsa på specialkompetens med bl.a. fler psykologer. Allt fler intagna med behov av professionell behandling ställer krav på personal med specialkompens.

Drivkrafter för skötsamhet

En intagen som är motiverad att ändra sitt beteende måste mötas med belöning och stimulans. För att kunna uppnå målet om färre brott krävs handlingskraft och tydliga strukturer inom kriminalvården. Folkpartiet vill införa ett förmånssystem som premierar skötsamhet och ger negativa konsekvenser vid misskötsel. Den intagnes egen medverkan till målen i behandlingsplanen skall ge tydliga konsekvenser.

Vissa förmåner som de intagna har i dag, t.ex. TV i cellen och vissa personliga tillhörigheter, skall kräva skötsamhet. Belöningar för gott uppförande kan bestå av kortare inlåsning, permissioner, att kriminalvården organiserar

Fel! Okänt namn på

intressanta besök till anstalten eller mer tid för friskvård och motion. Vi välkomnar dock kriminalvårdens nya, restriktivare regler när det gäller användning av styrketräningsredskap.

Möjligheten att bli omplacerad måste öka och omplacering skall kunna vara både en belöning och en negativ konsekvens av misskötsel. Förmånssystemet skall löpande utvärderas och följas upp för att garantera rättssäkerhet.

Det är också viktigt att de intagna i den grad det är möjligt involveras i det dagliga arbetet, såsom städning, tvättning, matlagning, diskning, underhåll av lokaler etc. Detta ger social träning och nödvändiga kunskaper för att klara av vardagssysslorna utanför fängelsemurarna.

Studier och arbete

Många intagna har inte ens grundläggande kunskaper i läsning och räkning och bör få möjlighet att reparera detta. Vi ställer oss positiva till såväl grund-, gymnasie- och universitetsutbildning på anstalt, med förbehållet att studerande bör visa resultat för att tillåtas fortsätta med studierna. För motiverade intagna bör det ordnas yrkesutbildning med lärlingsplatser som kan ge goda chanser till jobb efter avslutad utbildning och verkställt straff.

Möjligheterna till arbete på anstalt måste öka. Vi vill att sysselsättningsplikten skall omfatta 40 timmar per vecka och bör kompletteras med en regel om att endast deltagande i behandling, studier, arbete eller annan organiserad verksamhet leder till utbetalning av kontanter. I dag leder arbetsvägran till en disciplinpåföljd, såsom förlängning av strafftiden. Ökad individualisering kräver också genomtänkta garantier för en rättssäker tillämpning av sanktionssystemet. Men det är också viktigt att det får ekonomiska konsekvenser. Det är värdefullt att den intagne får en skriftlig dokumentation av den kompetens som förvärvats under arbetet på anstalten.

Av Kriminalvårdsstyrelsens redovisning (dnr Ju2004:1565/KRIM) till regeringen framgick att det går att förbättra och utveckla kriminalvårdens arbetsdrift utan att det krävs några stora ekonomiska insatser. Även i det nyligen presenterade betänkandet "Framtidens kriminalvård" (SOU 2005:54), betonas att arbetslinjen skall vara rådande också på anstalterna. Där framförs också bl.a. att intagna som förstör egendom på anstalterna skall få betala av skadan från arbetsersättningen samt att personer som dömts till utvisning skall betala en del av hemresan själva. Folkpartiet stöder dessa förslag.

Kvinnliga interners behov

Fängelse har länge varit en rent manlig institution, cirka 90 procent av dem som döms till fängelse är män. Kriminalvården har en verksamhet anpassad därefter. På senare år har det uppmärksammats att kriminalvården också måste anpassas mer för kvinnliga interners behov. Inom kriminalvården konstateras att de kvinnliga intagna ofta är mer utsatta än män. Kriminalvårds-

verkets generaldirektör konstaterar att kvinnliga interners hälsoläge ”är alarmerande dåligt” (DN Debatt, 3/2 2005).

Kvinnor har många gånger ett tyngre missbruk, en partner som är kriminell och/eller missbrukare. Många har även tvångsomhändertagna barn men är negativa till möjligheterna att kunna hålla kontakt med barnen och familjen. Flera av kvinnorna misshandlas av sin partner och har bevittnat eller själva utsatts för våld eller sexuella övergrepp som barn. Kunskap också om kvinnors brottslighet och livssituation är av yttersta vikt – både för kriminalvården och socialtjänsten. Insatser, inte minst gällande behandling av missbruk och terapi, måste utökas och anpassas avsevärt mycket bättre för kvinnliga interners behov.

Föräldrar och barn

Många intagna på anstalterna är också föräldrar. Cirka 8 000 barn i Sverige har en förälder som sitter i anstalt. Barns möjligheter att skapa och upprätthålla ett gott förhållande till föräldrarna under anstaltstiden måste underlättas. Besöksrum och besökslägenheter anpassade till barns behov måste finnas vid fler anstalter. Modern teknik, som videokonferenser, skulle också kunna användas för att underlätta kontakten med familjen. Satsningarna inom kriminalvården på särskilda barnansvariga vid anstalter, för att stärka barnperspektivet inom kriminalvården, är positiva och bör omfatta fler anstalter.

Kriminalvården – en narkotikafri zon

Majoriteten av de fängelsedömda, drygt 60 procent, är narkotikamissbrukare, och alltför många fortsätter sitt missbruk inne på anstalterna. Omkring 20 procent av landets fängelser rapporterar att missbruk förekommer ”ofta eller så gott som dagligen”. Att anstalterna hålls fria från narkotika är dock en förutsättning för att kriminalvården skall kunna uppfylla målet med den egna verksamheten – att minska återfall i brott. Tiden i anstalt måste tas till vara för behandling av missbruket och åtgärder som hjälper den intagne att kunna bryta med drogerna och sitt kriminella liv.

De senaste årens omfattande överbeläggning vid häkten och anstalter har inneburit kraftigt minskade möjligheter för intagna att få behandling för sitt missbruk. Av de häktade som dömdes till fängelse 2003, ville 45 procent komma direkt till motivations- eller behandlingsavdelning. Men det behovet kunde inte tillgodoses, bl.a. eftersom platssituationen inom kriminalvården var akut överhettad (Kriminalvårdsstyrelsens redovisning av drogsituationen 2003). Överbeläggningar är fortfarande ett allvarligt hot mot behandlingsmöjligheterna. Situationen är ett hån, både mot missbrukarna själva som vill förändra sin situation och för alla de som arbetar mot narkotikan inom polis, socialtjänst, kriminalvården m.fl. Kriminalvården måste bli en narkotikafri zon.

Fel! Okänt namn på

Det behövs fler behandlings- och motivationsplatser. En drogfri intagen skall inte tvingas vara på samma avdelning som en narkotikamissbrukare. På senare år har det skett en viss satsning på kriminalvården för motivation och behandling av dömda narkomaner inom ramen för den nationella narkotikahandlingsplanen. Men liksom kriminalvårdsverkets chef Lars Nylén konstaterar så är detta otillräckligt (DN Debatt 3/2 2005). Nylén gör också en intressant jämförelse: För 2005 har det avsatts 30 miljoner kronor till kriminalvården för särskilda satsningar på narkotika. Det är samma summa som det kommer att kosta att verkställa fängelsestraffen för fem personer som dömts för narkotikabrott till långa fängelsestraff. Men de 30 miljoner kronorna skall räcka till 12 000–13 000 klienter som tas emot av anstalter och frivård under 2005. Kriminalvården ges inte tillräckliga förutsättningar att klara av sitt uppdrag.

Det är också viktigt att åtgärder vidtas både för att förhindra att narkotika smugglas och när det väl påträffas. Det handlar om inpasseringskontroll och förbud av mobiltelefoner för att förhindra fortsatt kontroll av försäljning samt planering och insmuggling. Men det handlar om även om regler och rutiner gällande urinprover och konsekvenser av narkotikabruk inne på anstalten.

Vi vill att regelbundna urinprov tas för att kontrollera drogfrihet. Att vägra ta sådana prover måste få tydliga och kännbara konsekvenser för den intagne, liksom testresultat som visar att droger använts. Frågan om påföljder när en intagen vägrar att lämna urinprov uppmärksammades redan år 2000 i Narkotikakommissionens slutbetänkande ”Vägvalet” SOU 2000:126 s. 175 f. I justitietskontorets betänkande (2003/04:JuU1) över budgetpropositionen för 2004 anger utskottet (s. 96): ”Beträffande frågan om följden för intagne av en vägran att lämna blod- eller urinprov kan utskottet inte annat än dela regeringens bedömning i propositionen Nationell narkotikahandlingsplan. Sådan vägran bör jämföras med positivt prov vid bestämmande av såväl disciplin-påföljd som kvalifikationstid för permission.” Folkpartiet anser att det är angeläget med en omedelbar ändring av dessa regler så att den disciplinära åtgärden vid vägran att lämna prov jämföras med positivt provresultat.

Vi vill också att ett konstaterat, uppsåtligt bruk av narkotika inne på anstalt alltid skall leda till polisanmälan. Det skall också kunna innebära att den intagne endast får ta emot besök med restriktioner, t.ex. få träffa besökspersoner med en glasruta emellan för att minimera risken att besökaren kan föra in preparaten. Varje anstalt bör dessutom ha tillgång till narkotikahund som skall söka efter narkotika även hos människor. I Folkpartiet liberalernas riksdagsmotioner ”Bekämpa narkotikabrottslighet och alkoholmissbruk” och ”Stärk tullens brottsbekämpning” (2005/06), föreslår vi ett batteri med insatser mot narkotikabrottsligheten.

Folkpartiet vill se konkreta åtgärder för en narkotikafri kriminalvård:

- Narkotikafria fängelser skall vara en reell och bestående målsättning inom hela kriminalvården. Kriminalvården skall ha ett väl definierat mål mot missbruk på anstalterna, en konkret åtgärdsplan med mätbara etappmål och en kontinuerlig resultatuppföljning. Operativa mål måste finnas men också tillräckliga resurser.

Fel! Okänt namn på

- Fler behandlings- och motivationsplatser behövs på anstalterna. Kriminalvården måste utöka kapaciteten för behandling av missbrukare. En drogfri intagen skall inte tvingas vara på samma avdelning som narkotikamissbrukare.
- Inrätta fler narkotikateam vid häktena som direkt kan erbjuda bl.a. rådgivning och kortare påverkansprogram. I häktet tas ofta personer in som är akut drogpåverkade. Men de är inte dömda för brott och kan därför endast erbjudas att delta i program. Det är viktigt att flera direkta motivationsinsatser görs.
- Totalförbud mot mobiltelefoner inom fängelseområdena. Intagna skall inte kunna förbereda insmuggling av narkotika eller andra förbjudna föremål till anstalterna, planera andra brott eller via telefon kunna hota brottsoffer och vittnen. Totalförbud mot mobiltelefoner skall gälla både intagna och anställda.
- Fler narkotikahundar som kan söka efter narkotika hos människor vid anstalterna och genomför "särskilda tillslag". Samordna resurserna och genomför särskilda, slumpvisa tillslag vid anstalterna. Narkotikahundarna finner dessutom ofta andra otillåtna föremål som mobiltelefoner och de har en avhållande effekt på besökare att försöka smugla in preparat. När antalet hundar nu ökat till 13 stycken har det redan gjorts 200 beslag under 2005.
- En intagen som visat sig ha använt narkotika bör endast få träffa besökare med restriktioner t.ex. bakom glasruta. För främst korttidsdömda är ett sådant system bra för att hindra att besökare smugglar in preparat.
- Att vägra drogtesta sig skall ge samma disciplinpåföljd som ett positivt testresultat. Fler urinprover måste tas och reglerna gällande konsekvenserna av missbruk eller vägran att ta ett prov skall vara tydliga.
- Konstaterat, uppsåtligt bruk av narkotika på anstalt skall alltid polisanmälas. Att knarka inne på anstalten skall inte medföra lindrigare konsekvenser än att göra det utanför.

Garanterade säkerheten

Det borde inte råda någon som helst tveksamhet kring säkerheten inom kriminalvården. Men i verkligheten har just säkerhetssituationen på landets fängelser varit alarmerande. Den alltmer spektakulära utvecklingen med grovt våld, tunga vapen och tagande av gisslan vittnar om att läget har varit mycket allvarligt. 2004 var ett tungt år för svensk kriminalvård. Flera grovt kriminella interner, bl.a. en livstidsdömd polismördare, fritogs eller rymde från de anstalter som har den högsta säkerhetsklassningen.

Kriminalvårdens huvuduppgift är att verkställa påföljder för så allvarliga brott att lagstiftaren har pekat ut fängelse som påföljd. Om den som dömts för brott som mord, grov misshandel, våldtäkt eller narkotikabrott, kan ta sig ut från fängelset eller avvika i samband med permission, undergrävs förtroendet

Fel! Okänt namn på

för hela rättsväsendet. Den upprättelse som ett brottsoffer kan få genom att den som begått brottet åtalas och döms tillintetgörs om straffet inte verkställs.

Tanken med frihetsberövande straff är också att sätta stopp för den dömdes fortsatta kriminalitet. Men om livet inne på anstalten präglas av droger, kriminell verksamhet, hot och våld är risken stor att behandlingsverksamheten blir omöjlig och att återfallen i brott ökar. I ett antal fall är också kriminalvårdens uppgift att skydda samhället från extremt farliga och våldsbenägna personer som med största sannolikhet kommer att begå nya brott i frihet. Det gäller flera av de personer som rymt. Om kriminalvården inte ens lyckas hålla dessa personer instängda medverkar myndigheten till att öka otryggheten i samhället. Hela tanken med frihetsberövande straff i dessa allvarliga fall blir då meningslös.

Folkpartiet vill därför att fängelser med den högsta säkerhetsklassen ges ett förstärkt skydd. Polisen i de län där fängelser med grovt kriminella fångar finns kan behöva särskilda resurser. Vi vill inte se beväpnad personal inne i fängelserna. Ett alternativ som dock kan behöva prövas är att utbilda och beväpna en särskild insatsstyrka vid högriskfängelser som skall kunna agera vid såväl fritagningsförsök som hotfulla situationer på anstalterna. Denna beredskap skulle i sådant fall finnas i direkt anslutning till fängelsebyggnaden.

Men säkerhetsfrågan inom svensk kriminalvård handlar inte bara om att hindra intagna från att rymma eller avvika från permissioner, den handlar i lika hög grad om miljön inne på anstalterna. Det handlar om personalens säkerhet och arbetsmiljö, de intagnas egen säkerhet och om möjligheterna att upprätthålla professionalitet och en meningsfull nivå på verksamheten för de intagna. Under 2005 har en hel del skärpande åtgärder införts och säkerheten höjts gällande framför allt den yttre säkerheten. Det är en utveckling i helt rätt riktning där kriminalvårdens ledning verkar ha tagit till sig flera av de nödvändiga förslag till åtgärder som presenterades i betänkandet "Säkert inlåst?" (Rymningsutredningen, SOU 2005:6). Men problemet med miljön inne på anstalterna är fortfarande mycket allvarligt med hot och våld mot såväl personal som mellan de intagna. Även i dessa fall orsakar överbeläggningen men också personalbristen problem. Flera upplopp har inträffat liksom en ökning av antalet isoleringar.

De s.k. fängelsegängen, dvs. kriminella gäng som bildas eller förstärks under fängelsevistelsen, växer sig allt starkare och utgör ett allvarligt hot både mot säkerheten inne på anstalterna och ute i samhället. I rikskriminalpolisens senaste rapport om organiserad brottslighet i Sverige (KUT-rapport 2005:2b), konstateras att hot och våld mot poliser, andra representanter för rättsväsendet och vittnen i rättegångar har ökat. De grupper som enligt rikskriminalpolisen är mest aktiva i sådan brottslighet är mc-gängens supportergäng och fängelsegängen. I betänkandet "Säkert inlåst?" (SOU 2005:6) beskrivs också en oroande bild av hur personalen på anstalterna i viss utsträckning tycks ha retirerat på grund av de allt starkare fängelsegängen.

Folkpartiet vill betona att fängelsegängen måste motverkas med kraft och att kriminalvårdens personal måste ha fullständig kontroll över situationen inne på anstalter och häkten. Kontakten mellan polisen och kriminalvården

Fel! Okänt namn på

måste därför utökas. Vi vill att kriminalvården skall ingå i det nationella, myndighetsövergripande underrättelsecentrum som vi vill inrätta. Ökat informationsutbyte mellan kriminalvården och övriga brottsbekämpande myndigheter är nödvändigt.

Folkpartiet vill att såväl den yttre som den inre säkerheten på anstalterna förstärks:

- Skärp insatserna inom kriminalvården för att motverka och splittra fängelsegängen. Särskilt utbildad personal, speciellt inom säkerhetsanstalterna, behöver kartlägga och arbeta strukturerat mot fängelsegång.
- Inrätta ett nationellt underrättelsecenter. Samla och utveckla de brottsbekämpande myndigheternas gemensamma underrättelsearbete på nationell nivå vid ett ställe. Korta informationsvägarna och sluta arbeta i "stuprörstänkande". Kriminalvården skall ingå i detta arbete, bl.a. för att kunna arbeta effektivt mot fängelsegängen.
- Ökat sekretesskydd för personalen inom kriminalvården. Många anställda utsätts för hot och våld, även under sin fritid, och i flera fall har fängelsegängen kartlagt personalens familjer. Vid hot och våld är det alltid den intagne, aldrig en anställd, som skall omplaceras. Personalens säkerhet måste sättas främst.
- Förbättrad kontroll av personalen. Korruption och annan brottslig verksamhet från personalens sida måste motarbetas kraftigt. En hel del sådana åtgärder har införts. Men det bör både vid anställning och senare under anställningsperioden vara möjligt att göra kontroller i belastnings- och miss-tankeregistren samt hos kronofogdemyndigheten undersöka eventuell förekomst av skulder.
- Ytterligare skärpt inpasseringskontroll på anstalter och häkten. Tillståndsgivningen för inpasseringskontroll skall inte begränsas till tre månader i taget, utan bestämmas tillsvidare med återkommande utvärderingar av säkerhetssituationen (vilket vi krävde redan i motion 2003/04:JuU3). Möjligheten till inpasseringskontroll skall finnas på alla anstalter – inte bara vid de slutna. Kontrollmöjligheter måste även finnas i förebyggande syfte, inte bara efter det att situationen redan har hunnit bli riskabel.
- Totalförbud mot mobiltelefoner. Under de sex första månaderna 2005 beslagstogs totalt 348 mobiltelefoner vid landets anstalter, dvs. 100 fler än under hela år 2004. Innehav av mobiltelefoner för intagna är redan förbjudet. Men genom att telefoner smugglas in av besökare, av intagna som varit på permission och t.o.m. av anställda, misslyckas kriminalvården med att upprätthålla förbudet. Även anställda kan mutas eller hotas för att förse intagna med mobiltelefoner. Inför därför totalförbud mot mobiltelefoner inom anstalter. Ett sådant förbud finns sedan en tid tillbaka i Norge.
- Stör ut mobiltelefonerna vid anstalterna. Möjligheterna att störa ut mobiltelefoni på anstalter skedde först med en lagändring sommaren 2003 och därefter sedan Post- och telestyrelsen i september 2004 beviljade ett sådant tillstånd. Inom kriminalvården pågår nu arbetet med att införa mobilstörningssändare vid några av de större anstalterna. Det är viktigt att detta ar-

Fel! Okänt namn på

bete genomförs så att störningsutrustning blir standard vid i stort sett samtliga anstalter.

- Förbättra skalskyddet. Inför ett nät över vissa anstaltsområden för att förhindra att vapen och andra otillåtna föremål kastas in till de intagna. Varje anstalt skall ha tillgång till särskilt säkerhetsutbildad personal.
- Pass skall lämnas in. Det borde vara självklart att den som blir intagen på anstalt skall lämna in sitt pass för att få tillbaka det vid frigivningen. Den som avvikit från fängelsestraff måste hindras från att resa utomlands.
- Kriminalisera rymningar. En avsiktlig och överlagd avvikelse från ett fängelsestraff får i dag disciplinära påföljder genom att kriminalvården kan senarelägga villkorlig frigivning och minska möjligheterna till permissioner. Förflyttning kan ske till en anstalt med högre säkerhet. I flera europeiska länder har man valt att kriminalisera rymning från fängelsestraff, bl.a. i Storbritannien, Italien och Spanien. I Norden är det bara Sverige som inte har kriminaliserat rymning. Sverige bör kriminalisera rymningar. Om rymningen sker med våldsamma medel bör det ses som en försvårande omständighet. I vilken form och hur straffskalan skulle se ut får bli föremål för närmare utredning.

Satsa på personalen inom kriminalvården

En förutsättning för att innehållet under tiden i anstalten skall vara effektivt och av god kvalitet, är att det finns tillräckligt med personal – med rätt kompetens. Nya krav på verksamhetsplanering, kvalificerat motivations- och påverkansarbete samt bättre frigivningsförebereelser ställer högre krav på kompetens hos medarbetarna. Inte minst behandlingsverksamheten kräver ökad tillgång till specialutbildade medarbetare som psykologer, psykiatriker och socionomer. Utmaningen med fler tungt kriminella långtidsdömda, psykiskt sjuka interner och mycket stor andel narkotikamissbrukare innebär också att personalen måste klara att arbeta under stor press med ett svårt klientel.

Folkpartiet liberalerna menar att det krävs en generell kompetenshöjning för kriminalvårdens personal och det behövs fler akademiskt utbildade personer. Det behövs även en omstrukturering och renodling av arbetsuppgifterna. I bl.a. betänkandet ”Säkert inläst?” framkommer behovet av kompetensutveckling och karriärutveckling för kriminalvårdens personal. Kriminalvården måste helt enkelt bli en attraktivare arbetsplats. På flera håll är det en hög personalomsättning, vilket gör att säkerhet och resultat försämrats. Det bör också bli en tydligare skillnad mellan säkerhetspersonal och vårdare. Samma person skall inte ha ansvar för motivation, påverkan, behandling, säkerhet och kontroll.

De borgerliga partierna inom Allians för Sverige är överens om att utreda behovet av en basutbildning för kriminalvårdens personal, som ett steg för att göra arbetet mer attraktivt och underlätta rekryteringen av personal. Inom alliansen är vi också positiva till att öka inslagen av entreprenader inom kri-

minalvården, inte minst för att stärka behandlingsverksamheten. Det kan gälla exempelvis vård, utbildning och arbetsträning. All myndighetsutövning, som beslut om kontroller i cellerna, drogtester och inpasseringskontroller skall dock även i fortsättningen vara ett ansvar för det offentliga.

Uppvärdera lekmannaövervakarens roll

Frivården ansvarar för skyddstillsyn, samhällstjänst, kontraktsvård och intensivövervakning med s.k. fotboja. Varje klient inom frivården får en personlig övervakare, och ambitionen är att de flesta skall vara lekmannaövervakare. Lekmannaövervakaren skall bl.a. vara ett exempel på en "vanlig" människa, i bästa fall en förebild och en person som klienten skall kunna göra aktiviteter tillsammans med utanför kontorstid. Lekmannaövervakaren arbetar ideellt och får en viss ersättning per månad. Målet är att runt 65 procent av övervakarna skall vara lekmän, men det har ännu inte uppnåtts. Folkpartiet menar att ersättningsnivåerna för lekmannaövervakare bör ses över och att möjligheten för utbildning och handledning för lekmannaövervakare måste förbättras, inte minst för dem som övervakar de svåraste klienterna, bl.a. de som har någon psykisk sjukdom.

Vägen ut

En av kriminalvårdens tre huvuduppgifter är att minska återfall i brott. Kriminalvårdens vision är "bättre ut", dvs. att den intagne efter verkställd påföljd skall vara bättre rustad att klara samhällets krav och leva ett laglydigt liv. Men denna vision är det fortfarande en mycket lång väg kvar att ens uppfylla till hälften. Enligt Statskontorets rapport "Effektivitetsgranskning av kriminalvården" (2003:20), återfaller 40 procent av kriminalvårdens klienter inom tre år till en ny kriminalvårdsåtgärd. Inom vissa kategorier av klientgrupper och påföljder kan det vara så mycket som 70 procent i återfall. Av Riksrevisionens rapport "Återfall i brott eller anpassning i samhället" (RiR 2004:5) framgår också att det finns stora brister i uppföljningen.

Vägen ut från anstaltsvistelsen till ett liv utan både missbruk och fortsatt kriminalitet är mycket osäker. Med dagens omfattande brister när det gäller behandling och sysselsättning under anstaltsvistelsen samt förberedelserna inför frigivningen, är det många gånger helt orealistiskt att förvänta sig att en intagen kommer att klara ett laglydigt liv. Den onda cirkeln med brott, nya polisgripanden, domstolsförhandlingar och en ny vistelse inom kriminalvården kostar enorma resurser för samhället. Priset för det mänskliga lidandet både för gärningsmannen, brottsoffer och anhöriga går aldrig att mäta i pengar. Vägen ut ur anstalten och ut ur ett kriminellt livsmönster måste bli bättre, effektivare och tryggare.

Fel! Okänt namn på

Tre hinder

Arbetslöshet, bostadslöshet och ensamhet utgör stora problem när det gäller återanpassningen till samhället och ett laglydigt liv. Missbruk gör det svårt att få ett jobb och att komma in i samhället. Utan jobb och med ett missbruk är det svårt att få en bostad, samtidigt som en bostad är en förutsättning för ett jobb. Situationen blir omöjlig. Enligt regeringens narkotikasamordnare (Björn Fries, DN 1/8 2005) har 40 procent av de fängelsedömda ingenstans att bo när de kommer ut, och 70 procent saknar sysselsättning. Det finns således ett stort behov av stöd, dels inför frigivningen dels också under perioden efter, som inte tillgodoses idag – varken av kriminalvården eller kommunerna via socialtjänsten.

Organisationer och föreningar kan engageras mot ensamhet och som stöd i samverkan med kriminalvården och frivården. Ideella organisationer som Kriminellas Revansch i Samhället (KRIS), har en viktig funktion att fylla. Men det behövs ett grundläggande och väl utarbetat samarbete mellan berörda myndigheter, särskilt frivården, socialtjänsten, hälso- och sjukvården och arbetsförmedlingen. Folkpartiet vill därför att en socialsekreterartjänst knyts till varje anstalt. En sådan person skall kunna hjälpa till med myndighetskontakter och ta ett samlat grepp över de åtgärder som den intagne behöver stöd med, inte minst när det gäller bostadssituationen.

Bättre frigivningsförberedelser

Även om antalet långtidsdömda interner har ökat och medför behov av stärkta insatser inför frigivningen, är de flesta av kriminalvårdens klienter korttidsdömda. Omkring 30 procent av samtliga fängelsedömda har dömts till högst två månaders fängelse, drygt 30 procent till två till sex månader och 20 procent till sex till tolv månader. Förberedelserna inför frigivningen måste således kunna variera ordentligt beroende på behov och hur länge den intagne har varit inom kriminalvården.

Folkpartiet vill förbättra frigivningsförberedelserna:

- En socialsekreterartjänst bör knytas till varje anstalt. En sådan person skall kunna hjälpa till med myndighetskontakter och ta ett samlat grepp över de åtgärder som den intagne behöver stöd med, inte minst när det gäller bostadssituationen och samverkan med projektformer som KrAmi där kriminalvård och arbetsförmedling samarbetar.
- En nationell vårdgaranti bör övervägas gällande kriminalvårdens klienter efter utslussningen. Övergången till vård i frihet bör ske på ett bättre och enklare sätt där kriminalvården tar ansvar för att en individuell vårdplan upprättas i samarbete med socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. Fortsatt behandling för missbruk efter anstaltsvistelsen måste upprätthållas.
- Genomför fler s.k. § 34-placeringar men säkra också kvalitet och noggrann uppföljning. Möjligheten att vistas utanför anstalt om detta kan underlätta anpassningen i samhället kan vara ett bra steg på vägen. Ofta placeras den

intagne på behandlingshem. Huvudansvaret för samtliga placeringar bör ligga hos kriminalvården.

- Öka användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll i slutet av verkställigheten för långtidsdömda. På detta sätt kan kriminalvården successivt ge den intagne större egenansvar under kontrollerade former. Däremot ställer vi oss inte bakom utökningen av försöksverksamheten med intensivövervakning för personer som dömts till endast sex månaders fängelsestraff.
- Ökad kontroll av de intagna som tillåts vistas utanför anstalten, t.ex. vid permissioner. Övervakning med elektronisk kontroll bör användas i större utsträckning som en extra säkerhetsåtgärd vid permissioner och frigång – inte minst är detta viktigt ur ett brottsofferperspektiv.
- Systematisk uppföljning och utvärdering av utslussningsåtgärderna. Kriminalvårdens åtgärder måste i större utsträckning bygga på fakta och noggranna utvärderingar.

Tidsbestäm livstidsstraffet från början

Att alla fängelsestraff skall vara tidsbestämda av domstol är en viktig rättsprincip. Det är inte humant, och försvårar återanpassningen till samhället, att låsa in individer på obestämd tid. Det finns några exceptionella fall där det är problematiskt att från början tidsbestämma straffets längd. Det kan handla om människor med svåra psykiska störningar eller om att kriminalvården i Sverige i framtiden kan komma att hysa människor som är dömda för svåra krigsförbrytelser eller brott mot mänskligheten. Dessa exceptionella fall är dock ingen anledning till att inte livstidsstraffet som huvudregel bör tidsbestämmas. Livstidsstraffet bör omvandlas till ett tidsbestämt straff, 25–30 år, med möjlighet att införa samhällsskyddsåtgärder i den anda Psykansvarskommittén föreslog i sitt betänkande "Psykisk störning, brott och ansvar" (SOU 2002:3).

Respektera brottsoffers rättigheter

År 2004 anmäldes det i Sverige cirka 1 249 000 brott (källa: BRÅ). Bakom dessa anonyma siffror finns brottsoffer. Det handlar om människor som främst är offer för en annan individs missdåd men sekundärt för samhällets misslyckade brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser. En viktig upprättelse för brottsoffret, eller brottsoffrets anhöriga, är att brottet verkligen utreds och att gärningsmannen åtalas för brottet. I socialdemokraternas Sverige är dock chansen till en sådan upprättelse minimal. År 2004 kunde endast 16 procent av de anmälda brotten bindas till en gärningsman och således klaras upp. I vår motion "Liberal fokus på brottsoffer" (2005/06), ställer vi en mängd krav föra att stärka brottsoffers rättigheter.

Fel! Okänt namn på

I de fall en gärningsman faktiskt har kunnat knytas till brottet och sedan dömts, exempelvis till fängelse, måste också omfattande hänsyn tas till brottsoffret vid kriminalvårdens beslut om t.ex. förflyttning, permission och frigång med intensivövervakning i slutet av verkställigheten. Vid varje sådant beslut måste det ske en avvägning mellan den intagnes behov och brottsoffrets intressen. Folkpartiet anser att det vid denna avvägning bör tas större hänsyn till brottsoffrets rätt till säkerhet, skydd och information. Kriminalvården måste bli bättre på att informera brottsoffret om samtliga förflyttningar och förändringar av betydelse för brottsoffret. Detta är av särskild vikt för de brottsoffer som lever med skyddad identitet.

Fortsatt behov av ökad platstillgång

Kriminalvården har under flera års tid stadigt gått mot det haveri som inte ens regeringen längre har kunnat maskera. Överbeläggningarna på anstalter och häkten har tidvis varit akut. Regeringen har inte lyssnat på häkteschefers och andras varningar om överbeläggningar. Inte heller justitieombudsmannens eget initiativ att granska platsbristen på fängelser och häkten sommaren 2003 hjälpte. Till och med Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter kritiserade Sverige för att överbeläggningen var ett brott mot konventionen om mänskliga rättigheter.

Problemet med överbeläggningar är fortsatt omfattande och utgör ett allvarligt hot kriminalvårdens möjligheter att uppfylla de egna målen, framför allt när det gäller att minska återfall i brott. Överbeläggningen skapar säkerhetsrisker och förhindrar möjligheterna för behandling och annan verksamhet avsedd att underlätta återanpassning till samhället. De intagna kan inte alltid placeras på rätt plats eller på motivations- och behandlingsavdelningar. Överbeläggningen skapar irritation och aggression. Att vissa intagna därutöver aldrig får vara ensamma i eget rum under dygnet försvårar behandlingsinsatserna.

Kriminalvårdens kapacitet måste utökas. En 90-procentig beläggning är en bra målsättning för att kunna bedriva en verksamhet med hög kvalitet både gällande säkerhet och innehåll. Fler platser har visserligen tillkommit och en utbyggnad sker men samtidigt visar prognoserna att antalet intagna ökar i snabb takt. På samma gång är också kriminalvårdens ekonomiska resurser fortsatt mycket ansträngda. Eller som Kriminalvårdsverkets generaldirektör säger i ett pressmeddelande (16/9 2005) med anledning av regeringens budgetproposition för 2006:

För 2006 får kriminalvården en anslagskredit på 3 procent. Det är nödvändigt att vi får detta, det förhindrar ”konkurs” och det är vi väldigt nöjda med. Men det räcker inte. Pengarna är redan in-tecknade och vi har krav på oss att bygga fler fängelseplatser, bl.a. för att ersätta försvunna försvarsjobb i Norrland.

Den socialdemokratiska regeringens ryckiga och ofattbara hantering av resurserna till kriminalvården under elva år har medfört en kriminalvård med gigantiska problem.

I Folkpartiet liberalernas ekonomisk-politiska budgetmotion ”Liberala satsningar på rättsväsendet” (2005/06), framkommer Folkpartiet liberalernas ytterligare satsningar på kriminalvården.

Psykiskt sjuka kriminalvårdsklienter

Andelen intagna med allvarliga psykiska störningar har ökat de senaste åren. Personlighetsstörningar, självmordstankar, depressioner och neuropsykiatriska funktionshinder ingår också i problembilden. Psykiskt sjuka personer återfinns i dag såväl på normalavdelningar som psykiatriska avdelningar och olika sorters isoleringsavdelningar. Många av klienterna saknar diagnos och får inte heller den medicinering som skulle behövas. I dag förekommer det också ofta att psykiskt sjuka inte får den behandling som domstolen har dömt ut, exempelvis skyddstillsyn med föreskrift om psykiatrisk vård. Det finns heller ingen statistik över i hur många fall utdömd vård verkställs eller ej samt hur lång tid den dömda måste vänta på behandling.

Situationen är mycket allvarlig, dels för den intagne själv som riskerar att förvärra sitt sjukdomstillstånd, dels för övriga intagna som kan utsättas för risker och obehag men också för samhället när dessa personer kommer ut i samhället igen och många gånger begår nya brott eller nya ”vansinnesdåd”.

Behandlingsinsatser och uppföljning efter anstaltsvistelsen för dessa personer måste utökas ordentligt. Men det måste också inrättas fler särskilda psykiatriska moduler i hela landet med fler platser speciellt för psykiskt sjuka. Sådana moduler, som bl.a. planeras i handlingsplanen från Kriminalvårdsstyrelsens psykansvarsprojekt, måste också kunna knyta specialister som läkare med psykiatrisk kompetens till sig.

Gör verklighet av Psykansvarskommitténs förslag

Folkpartiet vill också införa förslaget i Psykansvarskommitténs betänkande (Psykisk störning, brott och ansvar SOU 2002:3) om att psykiskt störda lagövertredare skall dömas till tidsbestämt fängelsestraff som innebär att de får rättspsykiatrisk vård under strafftiden. Avvägningen mellan samhällsskydd, vård för gärningsmannen och respekt för brottsoffer måste balanseras bättre än i dag. Vi instämmer även med Psykansvarskommitténs förslag gällande samhällsskyddsåtgärder, dvs. att i särskilda fall skall intresset av samhällsskydd beaktas om en påtaglig återfallsrisk föreligger vid tiden för frigivning. I sådant fall kan fortsatt vård komma i fråga. I Folkpartiets partimotioner ”Reformerad psykiatrisk vård” (2003/04) och ”Sjukvård för hälsa och utveckling” (2005/06) utvecklas kraven på en starkt förbättrad vård för psykiskt sjuka människor.

Fel! Okänt namn på

Förbjud mobiltelefoner på rättspsykiatriska kliniker

Under 2005 har det förekommit flera fall där mobiltelefoner har använts av patienter vid psykiatriska kliniker för att fortsätta trakassera och begå brott inifrån klinikerna. I ett fall var det en man som dömts för grova sexualbrott mot barn som misstänks för nya sådana brott med hjälp av en mobiltelefon under tiden han suttit intagen på en regionpsykiatrisk klinik.

Vi vill se en snabb lagändring så att ansvarig läkare får rätt att förbjuda en patient som är dömd för brott att använda mobiltelefon. Det är helt orimligt att patienter vid psykiatriska kliniker kan fortsätta trakassera sina offer inifrån klinikerna. Folkpartiet kräver ett totalförbud för mobiltelefoner gällande kriminalvården, när det gäller psykiatrin måste vi också fråga oss vad som är viktigast – skyddet för patientens rätt att använda mobiltelefon och andra sätt att kommunicera eller skyddet av brottsoffren? I det valet måste brottsoffrens rättigheter stärkas. Det handlar inte om att förbjuda alla patienter att ringa, men det handlar om att göra en hot- och riskbedömning och ge läkare rätt att beslagta mobiltelefoner och förbjuda användningen av Internet. Beslutet skall kunna överklagas och en omprövning av godkänt beslut skulle sedan kunna ske exempelvis var tredje månad. Vi vill att riksdagen ger regeringen i uppdrag att snarast återkomma med ett konkret lagförslag.

Effektivare EU-regler

Överföringen av dömda personer med utvisningsdom behöver förenklas inom EU. Administrationen för att skicka över ett annat lands medborgare att avtjäna straffet i hemlandet tar i många fall alldeles för lång tid. EU-länderna bör, i största möjliga utsträckning, bekosta kriminalvården för sina egna medborgare. Sverige bör aktivt arbeta för att EU-länderna enas om gemensamma utlänningsbestämmelser om fångar med innebörden att den dömda efter lagkraftvunnen dom snarast, eller inom tre veckor, skall utlämnas till sitt hemland för att där avtjäna straffet.

Europeisk fängelsekonvention

Situationen för de intagna i Europas fängelser och häkten varierar. Trots mångårigt arbete i Europarådet och vissa gemensamma ståndpunkter verkar de europeiska regeringarna ha svårt att ta till sig kritik om brister och missförhållanden i behandlingen av fångar och häktade. Europarådets rekommendation från 1987 om fängelseregler har visserligen använts vid reformeringen av fängelseväsendet i t.ex. EU:s nya anslutningsländer, men dessa regler behöver dock moderniseras och uppgraderas. Behandlingen av fångar och häktade säger oss en hel del om ambitionsnivån i arbetet med att minska återfall i brott, vilket aldrig kan ske om inte förhållandena i anstalter och häkten

Fel! Okänt namn på

präglas både av tydliga, fasta regler och en vilja att hjälpa den intagne att bryta ett kriminellt livsmönster.

Sverige undandrar sig i dessa sammanhang inte kritik. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter levererade under våren 2004 kritik över situationen i vårt eget land. Kritiken gällde bl.a. häktetiden – att häktade personer kan vara inlåsta 23 av dygnets timmar samt att de till och från hålls isolerade utan någon tydligare motivering. Vidare betonades att besöksmöjligheterna är starkt begränsade samt att rastgårdarnas utformning saknar motstycke inom hela Europa.

Det framstår därför, med både nationellt och internationellt perspektiv, som angeläget att Sverige inom ramen för Europasamarbetet driver fram en konkret europeisk fängelsekonvention med klara miniminormer. Europarådets parlamentariska församling har antagit en rekommendation om en sådan konvention. Folkpartiet liberalerna menar att det är dags för en ny, modern europeisk fängelsekonvention. Sverige bör verka för att en sådan konvention tas fram inom en snar framtid.

Stockholm den 4 oktober 2005

Johan Pehrson (fp)

Torkild Strandberg (fp)

Jan Ertsborn (fp)

Cecilia Wigström (fp)

Karin Granbom (fp)

Helena Bargholtz (fp)